

19. *et-Taḥbîr li-izâhi me'âni't-Teysîr*. İbnü'd-Deyba'in (ö. 944/1537) *Teysîrü'l-vüşûl*'ünün şerhi olup tamamlanmamıştır. 20. *İkâzül-fikre bi-mürâca'atîl-fitre*. "Her çocuk İslâm fitratı üzere doğar" meâlindeki hadisin şerhidir (müellifin eserleri hakkında daha geniş bilgi ve bunların yazma nüshaları için bk. Habeşî'nin bibliyografyadaki eser ve makaleleri).

BİBLİYOGRAFYA :

Emîr es-San'ânî, *Tavâḫḫu'l-efkâr* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Medine, ts. (el-Mek-tebetü's-Selefiyye), nâşirin mukaddimesi, s. 73-78; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, II, 133-139; *İzâḫu'l-meknûn*, I, 51, 69, 159, 294, 400; II, 4, 445, 578, 579; Sıddık Hasan Han, *Ebcedü'l-ülâm*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübî'l-ilmîyye), III, 191; Serkîs, *Mu'cem*, II, 1548; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, IX, 56, 57; Zirikî, *el-A'lâm*, VI, 263; X, 190; Ahmed Davudoğlu, *Selâmet Yolları*, İstanbul 1966, Mukaddime, s. N-O; Hayreddin Karaman, *İslâm Hukuk Tarihi*, İstanbul 1975, s. 178; Müneccid, *Mu'cem*, IV, 105; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, s. 513-514; Ahmed Muhammed el-Uleymî, *eş-Şan'ânî ve kitâbühü Tavâḫḫu'l-efkâr*, Beyrut 1408/1987; Abdurrahman Tayyib Ba'ker, *Muşliḫu'l-Yemen Muḫammed b. İsmâ'îl el-Emîr-rûş-Şan'ânî*, Dimaşk 1408/1988; Habeşî, *el-Fikrû'l-İslâmî fi'l-Yemen*, s. 30, 68-69, 151-152, 183-184, 258-259, 331-332, 389, 434, 501, 537; a.mlf., "Mü'ellefâtü Muḫammed b. İsmâ'îl el-Emîr eş-Şan'ânî", *el-'Arab*, VI/9-10, Riyad 1972, s. 684-689; a.mlf., "Mü'ellefâtü Muḫammed b. İsmâ'îl el-Emîr eş-Şan'ânî", *el-İktilâ*, 1/2, San'a 1980, s. 145-174.

MUSTAFA BAKTİR

EMİR SİKKİNİ

(bk. ÖMER DEDE SİKKİNİ).

EMİR-i SİLÂH

(أمير سلاح)

Bazı İslâm devletlerinde savaş ve merasimlerde hükümdarın silâhını taşıyan ve silâh depolarından sorumlu olan kumandan.

XI. yüzyılın sonlarında Yarkent'te düzenlenen tarla satış senetlerinin birinde, şahitler arasında "silâhdar" unvanıyla tanınan Ebû Bekir adlı bir kişinin de kaydedilmiş olması Karahanlı saray teşkilâtında böyle bir müessesenin mevcut olduğunu göstermektedir. Muhammed b. Hüseyin el-Beyhakî de Gazneliler'de silâhdar unvanlı saray görevlilerinin mevcudiyetinden bahsetmektedir (*Târîḫ*, II, 507; III, 1117).

Bu müessesenin Büyük Selçuklular'da olduğu gibi Kirman Selçukluları, Anado-

lu Selçukluları, Irak Selçukluları ve Memlûkler'de de devam ettiği görülmektedir. Muzefferüddin Kızılarslan Irak Selçuklu Sultanı Arslanşah (1160-1177), Nusretüddin Ayaba da Kirman Selçuklu Hükümdarı II. Turan Şah zamanında (1177-1183) emîr-i silâh olarak görev yapmışlardır. Irak Selçukluları'nda Emîr Oğuzoğlu'nun "Silâhî" nisbesiyle anılması, silâhdar veya emîr-i silâh yerine zaman zaman silâhî tabirinin de kullanıldığını göstermektedir. Memlûkler'de de silâhdârîyyenin reisi olan emîr-i silâhın diğer İslâm devletlerinde olduğu gibi savaş ve merasimlerde sultanın silâhını taşıdığı ve silâhhâneye nezaret ettiği bilinmektedir. Memlûkler'de emîr-i silâh "emîr-i mie mukaddemü elf" rütbesini haizdi ve emîr-i meclis rütbesinin emîr-i silâhtan daha yüksek olduğu dönemlerde bile bazı kumandanlar emîr-i silâhın devlet içindeki nüfuz ve kudreti sebebiyle emîr-i silâhlığı tercih ediyorlardı (ayrıca bk. SİLÂHDAR).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Târîḫ* (nşr. Halîl Hatîb Rehber), Tahran 1368, II, 507; III, 1117; Nizâmülmülk, *Siyâsetnâme*, s. 111, 127, 130; *Ahbârü'd-devletî's-Selcûkiyye* (Lugal), s. 77-78, 101; Bündârî, *Zübdetü'n-Nusra* (Burslan), s. 170; Kalkaşendî, *Şubḫü'l-a'şâ*, IV, 18; Makrizî, *el-Hıtaḫ*, II, 222; Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 34-35; İbrahim Kafesoğlu, *Sultan Melikşah Devrinde Büyük Selçuklu İmparatorluğu*, İstanbul 1953, s. 144; Hasan-ı Enverî, *İşlâḫât-ı Dîvânî-yi Devre-yi Gaznevî ve Selcûkî*, Tahran 2535 şş., s. 133-134; Cl. Cahen, *Osmanlılar'dan Önce Anadolu'da Türkler* (trc. Yıldız Moran), İstanbul 1979, s. 221; Erdoğan Merçil, *Kirman Selçukluları*, İstanbul 1980, s. 259; Reşat Genç, *Karahanlı Devlet Teşkilâtı*, İstanbul 1981, s. 219; "Emîr Silâh", *İA*, IV, 261; D. Ayalon, "Amir Silâh", *EI²* (İng.), I, 445-446.

AYDIN TANERİ

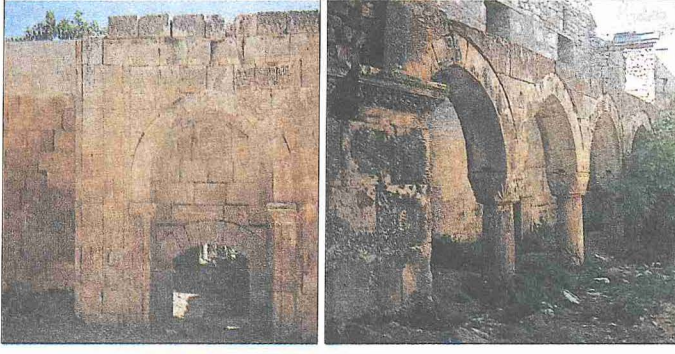
EMİR SİNÂNEDDİN MEDRESESİ

Korkuteli'de
XIV. yüzyılın başlarına ait
Beylikler devri medresesi.

İlçe merkezinin 4 km. batısındaki Alâeddin mahallesinde bulunan ve bakımsızlıktan her geçen gün biraz daha harapeye dönen medrese, Hamidoğulları'nın Antalya koluna bağlı olarak İstanosz'da (Korkuteli) müstakil olarak hüküm süren Sinâneddin Hızır Bey tarafından 719 (1319) yılında yaptırılmıştır. İçten içe 18,35 × 16,25 m. boyutlarında olan yapı iki katlı ve eyvanlı açık medreseler grubuna dahildir ve Selçuklu geleneğini sürdüren en güzel örneklerden birini teşkil

eder. İnşasında bol devşirme malzeme kullanılan binanın dış cepheleriyle iç cephelerinin ikinci kat hizasına kadar olan kısımları kesme taş kaplamadır. Ön cepheden dışarıya taşkın yapılan taçkapının köşeleri sonuna kadar yükselen kaval silmelerle yuvarlatılmış, hemen yanından geçen ve bugün detayı pek belli olmayan geometrik motifli bir süsleme kuşağı ile çevrelenmiştir. Bu süsleme kuşağının kapının cephesindeki son taş sırasını teşkil etmesi ve duvarların üstü ile aynı hizada olması, taçkapının aslında Selçuklu örneklerindeki gibi binadan yukarı doğru taşkın yapıldığını ve kaval silmenin bu kesimde de bulunması ve muhtemelen onun üstünde de bir saçak sisteminin yer alması gerektiğini düşündürmektedir. Sivri kemerli olan taçkapı nişi mukarnaslarla zenginleştirilmeyerek sade bırakılmıştır. Kemerin hemen altına, yine sivri kemerli bir çerçeveye alınmış olan beş satırlı Arapça inşa kitâbesi, üstüne ise nişi kuşatan yarım kaval kesitli dörtköşe çerçevenin köşe boşluklarına gelecek şekilde iki uzun dikdörtgen dinî ibare kitâbesi yerleştirilmiştir. Kitâbeler çok tahribat görmüş olup üzerlerine yakın dönemlerde sürüldüğü anlaşılan siyah boyanın yardımıyla kısmen okunabilmektedir. Nişin köşelerine sütunçeler, yanlarına da küçük kapı nişleri oyulmuş, üstlerine ise antik yapılardan devşirilen silmeler konulmuştur.

Basık kemerli ve genişliği 1,80 m., yüksekliği 2,20 m. olan, ancak zemini toprakla dolduğu için eskiden yüksekliğinin daha fazla olduğu anlaşılan kapıdan beşik tonozlu giriş eyvanına, buradan da yanlarındaki uzun dikdörtgen odalara girilmektedir. Dış cepheye birer pencere ile açıldığı görülen odaların üstünde aynı planda birer oda bulunmakta ve hatlı yerlerinden bu odaların ahşap döşemeli olduğu anlaşılmaktadır. Aşağıdaki odalardan birer merdivenle ikinci kata çıkılmaktadır. 10,45 × 10,60 m. boyutlarındaki dikdörtgen avlunun iki yanlarında, zemin döküntü toprakla yükseldiği için olduğundan da kısa görünen üçer sütunlu ve dörder sivri kemerli basık revaklar yer almaktadır. Sütunlar gibi çeşitli bitkisel motiflerle bezeli sütun başlıkları da Bizans harabelerinden devşirilmiştir. Revakların üstü, duvarla olan açıklığın azlığından dolayı yalnız düz iri blok taşlarla kapatılmış, tonoz veya kubbe gerektirilmemiştir. Üçü sağda, üçü solda bulunan beşik tonozlarla ör-

Emir
Sinâneddin
Medresesi'nin
taçkapısı
ve içinden
bir görünüş -
Korkuteli /
Antalya

tülü molla odaları dışarıya ufak mazgalarla açılmakta, yalnız sol taraftaki orta odada bir pencere görülmektedir. Boyutları aşağı yukarı birbirine eşit olan düzgün görünüşlü odaların hepsinin giriş kapılarındaki basık kemerler blok tek taştan oyulmuş, üstlerine de muntazam taş söveli daha küçük birer sivri kemerli pencere oturtulmuştur. Medresenin iki kat boyunca yükselen ana eyvanı, dar olan giriş eyvanından görünüş itibarıyla hemen ayrılmakta ve azametiyle dikkat çekmektedir. Ana eyvanın cephesi giriş eyvanında da olduğu gibi tamamen, içi ise ikinci kat seviyesine yerleştirilen ve taçkapıdakiler gibi antik yapılardan devşirilmiş olan bir silmeye kadar kesme taş kaplamadır. Eyvanın güney duvarında bir mihrap, onun karşısında bir niş ve orta eksen üzerinde de dışarıya bakan bir pencere vardır. Medresenin yazlık dersane ve mescidi durumundaki bu mekânın sağ ve solunda revaklardan girilen kareye yakın iki oda yer almakta, ahşap hatıl yerlerinden bunların da üstünde girişin sağ ve solunda olduğu gibi aynı planda birer oda bulunduğu anlaşılmaktadır. Boyutları diğerlerinden daha büyük olan ve doğu cephesinden birer pencere ile dışarıya açılan bu odalar medresenin kışık dersaneleridir.

Girişin sağ ve solundaki odaların içinden merdivenle çıkılan ikinci katın duvarları moloz taşlardan yapılmış ve halen dökük olan sıvayla kaplanmıştır. Birbirine bağlantısı bulunmayan her iki kattan da odaların açıldığı koridorun nasıl bir örtü sistemine sahip olduğu belli değildir; ancak bunun ahşap direklere oturan meyilli çatı olması muhtemel görülmektedir. Alt kattakilerin tam üstüne rastlayan ikinci kattaki odaların kapıları düz ahşap hatılıdır ve üst kısımlarında da birer küçük dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Yanlardaki üçer oda aşağıdakiler gibi beşik tonoz örtülüdür; ana eyvanın sağında ve solunda yer alan bu-

yük odaların ise döşemeleri gibi örtüleri de yıkılmış vaziyettedir. Üst kattaki odaların dış cephelerine pencere açılmamış, küçük mazgal aralıklarıyla yetinilmiştir. Alt kata göre daha sade olduğu göze çarpan ikinci katın tek süslü yeri, merdivenlerden çıkınca revaklara açılan girişlerle köşelerdeki büyük odaların kapılarının üstüne konulan devşirme taş hatıllardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evlilya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 282; *Düvel-i İslâmiyye*, s. 289; İ. Hakkı Uzuncarşılı, *Kitabeler*, İstanbul 1929, II, 241, 249-250; Süleyman Fikri Erten, *Antalya Vilâyeti Tarihi*, İstanbul 1940, s. 82; a.m.f., *Antalya Tarihi*, Antalya 1948, s. 46-50; R. M. Riefstahl, *Cenubu Garbî Anadolu'da Türk Mimarisi* [trc. Cezmi Tahir Berklin], İstanbul 1941, s. 73; B. Fleming, *Landschaftsgeschichte von Pamphylien, Pisidien und Lykien in Spät-mittelalter*, Wiesbaden 1964, s. 73, 76-77, 81-82; Sait Kofoğlu, *XIII-XV. Yüzyıllar Güney-Batu Anadolu Tarihi, Hamid Oğulları Beyliği* (doktora tezi, 1993), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 132, 143, 150-154, 157, 182-183; Mehmed Ârif, "Anadolu Tarihinden: Hamid Oğulları", *TOEM*, sy. 3 (1328), s. 942, 944; Ali, "Teke Emâret-i", *TTEM*, sy. 14 (1343), s. 79-80; M. C. Şehabeddin Tekindağ, "Teke Oğulları", *İA*, XII/1, s. 129-130.

SAİT KOFOĞLU

EMİR SULTAN

(ö. 833/1429 [?])

Bursalı meşhur sûfi,
Yıldırım Bayezid'in damadı.

Buhara'da doğdu. Asıl adı Şemseddin Muhammed'dir. Seyyid olduğu için "Emir", çömlekçilik yaparak geçimini sağladığı için "Külâl" unvanları verilen ve Emir Külâl diye tanınan babası Seyyid Ali Buhara'nın tanınmış mutasavvırlarındandır. Seyyid Ali, Bahâeddin Nakşibend'in aynı unvanı taşıyan mürsidi Emir Külâl ile karıştırılmamalıdır. Emir Sultan'ın 770 (1368-69) yılı civarında doğduğu tahmin edilmektedir. Çocukluk yılları hakkında bilgi bulunmamakla birlikte iyi bir tahsil gördüğü söylenebilir. Bizzat kendi ifa-

desine dayanılarak yazıldığı söylenen menâkıbnâmelerin birçoğuna ve onlara dayanan tarih ve biyografi kitaplarına göre soyu yedinci kuşakta on ikinci imam Muhammed el-Mehdî el-Muntazar'a ulaşır. Bazı menâkıbnâmelerde Muhammed el-Mehdî'den önceki isim Hasan el-Askerî yerine Ali şeklinde kaydedilmiştir. Ancak Muhammed el-Mehdî'nin küçük yaşta vuku bulduğu kabul edilen gaybet* i ve dolayısıyla evlenmemiş olması, bu soy seçeresi hakkında tereddütlere ve çeşitli te'villere yol açmıştır. Onun İmam Mehdi'nin değil sekizinci imam Ali er-Rizâ'nın soyundan geldiği söylenmişse de (Mehmed Şemseddin, s. 4) Ali er-Rizâ'nın Muhammed et-Taki'den başka oğlu olmadığı bilindiğine (Tabersî, s. 329) ve kaynaklarda Muhammed et-Taki'nin soyundan geldiğine dair bir rivayet bulunmadığına göre bu görüş de doğru olmamalıdır. Akrabası olduğunu söyleyen Emir Hasan Nûrî, Emir Sultan'ın yedinci İmam Mûsâ el-Kâzım'ın oğlu İbrâhim'in soyundan geldiğini bildirerek farklı bir silsile kaydeder. İmam Mûsâ el-Kâzım'ın gerçekten İbrâhim adlı bir oğlu bulunduğu göre en mâkul rivayetin bu olduğu düşünülebilir.

On yedi on sekiz yaşlarında iken babası vefat eden Şemseddin Muhammed, muhtemelen bir süre çömlekçilik yaptıktan sonra Seyyid Usûl, Seyyid Nâsır, Seyyid Ni'metullah, Ali Dede, Baba Zâkir gibi mutasavvırlarla hacca gitmek üzere Buhara'dan ayrıldı. Birkaç yıl Medine'de kaldıktan sonra Bağdat'a uğrayarak tezkire müellifi Âşık Çelebi'nin ceddî Seyyid Muhammed en-Nattâ'nın misafiri oldu. Ardından onunla birlikte Anadolu'ya geçti. Karaman, Niğde, Hamid-ili, Kütahta ve İnegöl yoluyla Bursa'ya gitti. Kafileyeye yol boyunca kandil şeklindeki bir nurun rehberlik ettiği, bu nurun söndüğü yere defnedileceğinin kendisine bildirildiği rivayet edilir. Bursa'ya Yıldırım Bayezid zamanında geldiği biliniyorsa da tarihi kesin olarak belli değildir. Menâkıbnâme müellifi Hüsâmeddin ile tarihçi Âlî, Niğbolu Muharebesi sırasında (798/1396) Bursa'da bulunduğu kesin olan Şemseddin Muhammed'in evlenmesinden bahsederken Yıldırım Bayezid'in bu sırada Eflak seferinde olduğunu söylerler ki bu takdirde 1394'ten önce Bursa'ya gelmiş olmalıdır. Bursa'da ilk olarak Pınarbaşı'na veya Gökdere civarındaki bir mağaraya ya da bir savmaaya yerleştiğine dair farklı rivayetler vardır. İlk ikamet yerinin türbesinin bu-